17/07/2020

Ο Ηγούμενος της Μονής Τατάρνης Δοσίθεος για το “Μέγα Μοναστήρι”

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ιεραπύτνης και Σητείας

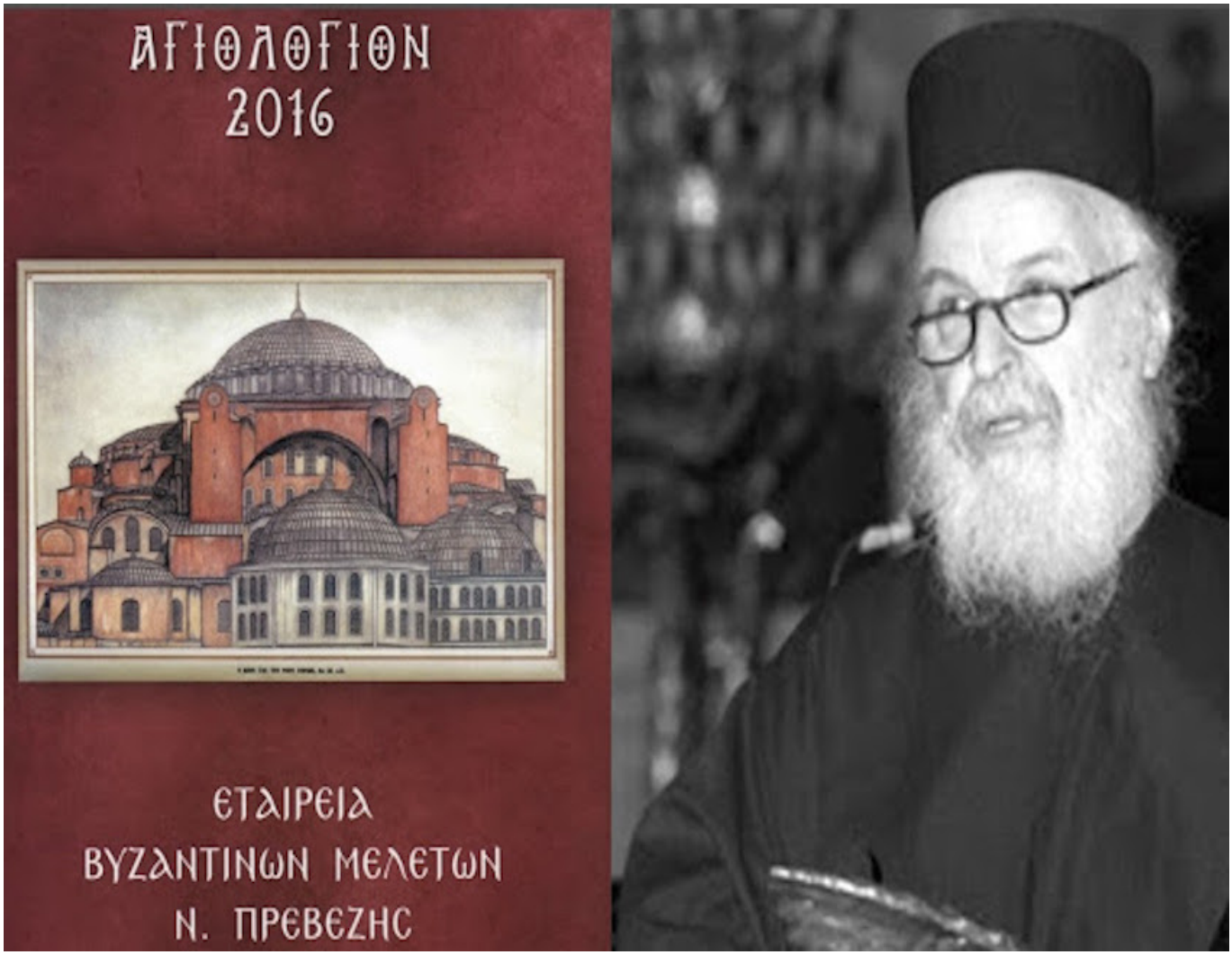

Ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος ὁ Καισαρεύς, σύγχρονος τῆς ἐποχῆς ποὺ ὁ «*κάλλιστος νεώς* » τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἀνεγείρετο, γράφει στὸ ἔργο του «*Περὶ κτισμάτων*» (Ι΄, 1-78): «*Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας εἶναι ἕνα θέαμα ἐξαισίου κάλλους, ὑπερφυσικὸ μὲν γιὰ ὅσους τὸ ἀντικρύζουν, ἀπίστευτο δὲ γιὰ ὅσους ἄλλοτε ἀκοῦνε νὰ ὁμιλοῦν γι’ αὐτό. Ἐκεῖ ὁ νοῦς ἀνυψώνεται ἀνάλαφρος πρὸς τὸν Θεό. Νομίζει πὼς αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν βρίσκεται μακρυά, ἀλλὰ κατοικεῖ σ’ αὐτὸν τὸν ναὸ ποὺ ὁ ἴδιος διάλεξε γιὰ κατοικία. Κι αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνο κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψι, ἀλλὰ ὅσες φορὲς κι ἂν τὸν ἐπισκεφθῇ κανείς, εἶναι σὰν νὰ τὸν βλέπει γιὰ πρώτη φορά. Κανεὶς ποτὲ δὲν χόρτασε νὰ βλέπῃ αὐτὸ τὸ θέαμα*».

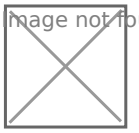

Ἁγία τοῦ Θεοῦ Σοφία, τὸ μέγα μοναστῆρι

Ὁ σύρων αὐτὲς τὶς πενιχρὲς γραμμὲς ἔχει ἐπισκεφθῆ αὐτὸν τὸν ναὸ τῶν ναῶν ἀμέτρητες φορές. Ἴσως φθάνουν καὶ τὶς ἑκατό. Ποτὲ δὲν «*ἐνεπλήσθη*», ποτὲ δὲν χόρτασε, ποτὲ δὲν ἔμαθε τὰ μυστικά του. Ὅλο καὶ κάτι τοῦ ξέφευγε. Τί λέγω ὁ τάλας «*κάτι*»; Τὰ πλεῖστα. Προσπα-θοῦ-σε νὰ μένῃ ὅσο τὸ δυνατὸν μόνος γιὰ νὰ μπορῇ νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ νὰ ἀνιχνεύῃ τὸ παρελθόν, ὀπισθοβατῶν γιὰ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ γιατί εἶ-πε στὰ ἐγκαίνια ὁ Ἰουστινιανός: «*Νενίκηκά σε, Σολομών*»! Πλὴν ὅ-μως τὸ «*μόνος*» ἦτο πάντοτε ἀνέφικτον. Πάντα εἶναι γεμάτος ἀπὸ ὀρδὲς τουριστῶν. Γιαπωνέζοι μὲ σορτσάκια, γαλλιδοῦλες ἡμίγυμνες, ἐγγλέζοι μὲ τὴν φωτογραφικὴ μηχανὴ κρεμασμένη στὸ στῆθος. Ἕλληνες φωνα-κλά-δες· —Γιῶργο ἀπὸ δῶ! —Μαρία ἀπὸ κεῖ! Πανσπερμία, συνονθύ-λευ-μα, Βαβέλ. Εἰσέρχονται μπουλουκηδὸν βιαστικοί, βιαστικοὶ κοιτοῦν ἐ-δῶ καὶ ἐκεῖ, βιαστικὰ φεύγουν, γιὰ λίγο καθαρὸν ἀέρα... Ἀνυποψίαστοι. Τουρίστες.

Τί ἁγία Σοφία, τί μπλὲ τζαμί, τί κλειστὴ ἀγορά! Ὅλα τὸ ἴδιο. Κα-λύ-τερα ὅμως ἀπὸ ὅλα εἶναι τὰ βραδυνὰ σὲ χοροὺς ὁριεντάλ... Οἱ προ-σκυ-νηταὶ ἐλάχιστοι. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μπαίνοντας τὰ πόδια τους τρικλί-ζουν, τὰ μάτια βουρκώνουν, ἡ καρδιὰ πάει νὰ σπάσῃ, τὸ δεξὶ χέρι σηκώ-νε-ται ἀνεπαίσθητα γιὰ νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

Αὐτός, ναί, ξέρει. Γνωρίζει ὅτι δὲν μπαίνει σὲ μουσεῖο, ἀλλὰ σὲ χῶ-ρο ἁγιασμένο, στὸν ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Πληρώνει εἰσιτήριο, ἀλ-λὰ τὸ λησμονεῖ ἀμέσως. Ἔχει μάθει ὅτι ὁ Ὀρθόδοξος δὲν τιμᾷ καὶ δὲν προσκυνεῖ μόνον τὶς ἱερὲς εἰκόνες ἢ τὰ ἅγια λείψανα, ἀλλὰ καὶ κάθε πέτρα ὅπου κάποτε ἐτελεῖτο θεία Λειτουργία, εἴτε τώρα εἶναι τζαμὶ εἴτε εἶναι μουσεῖο. «*Βλέπει*», αἰσθάνεται, σκέπτεται πράγματα ἄγνωστα στοὺς πολλούς. Βλέπει ἀπ’ ἔξω ἕνα ὀγκῶδες κτίριο μὲ μόνο στόλισμα ἕνα σουβᾶ, ἕνα κονίαμα βαμμένο μὲ νερομπογιά, ξεθωριασμένο. Εἰσέρ-χε-ται καὶ βλέπει σεμνὴ μεγαλοπρέπεια. Φῶς ἱλαρό, κολῶνες πορφυρὲς καὶ πράσινες, κιονόκρανα περίτεχνα, δαντέλα πραγματική. Ὅμως δὲν διε-ρωτᾶται γιατί τόση διαφορὰ τοῦ «*ἔξω*» ἀπὸ τὸ «*μέσα*». Γνωρίζει ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ δὲν

γίνεται ὅπως τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἐ-κεῖ-νοι ἐλάτρευαν τοὺς θεούς των ἔξω ἀπὸ τοὺς ναούς. Οἱ Ὀρθόδοξοι «*ἔσωθεν*», μέσα στὸν ναό. Νὰ γιατί ἡ τόση διαφορά. Εἰσερχόμενος ἀκρο-ποδητὶ διακρίνει ἤδη στὸν νάρθηκα δικούς του ἀνθρώπους γνω-στοὺς ἀπὸ παλιά. Εἶναι ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος, ὁ Ἰουστινιανός, ὁ Λέων ὁ Σοφός. Εἶναι οἱ ἐν Χριστῷ βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων. Μὰ καὶ ὁ εἰσερχό-με-νος Ῥωμηὸς εἶναι, ἄρα συγγενής. Ὁμόπιστος, ὁμαίμων.

Πατάει στὰ φαγωμένα ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ τὴν χρῆσι κατώφλια ποὺ ὁ-δηγοῦν στὸν κυρίως ναὸ καὶ ἀναλογίζεται· «*Πόσα πόδια ἁγίων ἀν-δρῶν, πατριαρχῶν, ἐπισκόπων, παντὸς βαθμοῦ κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐπάτησαν καὶ ἐλείαναν αὐτὰς τὰς «φλιάς»; Πόσοι αὐτοκράτορες, πόσοι πορφυρογέννητοι, πόσοι ξένοι πρεσβευταὶ πέρασαν ἀπ' αὐτὲς τὶς θύρες, θαύμασαν καὶ ἐξέστησαν; Τί ἔκαμε τοὺς Ῥώσσους ἀπεσταλμένους νὰ ἀνα-φωνήσουν «οὐκ ἴσμεν εἴ ἐσμεν ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν γῇ»; Πόσοι μαΐ-στο-ρες τῆς ψαλτικῆς, πόσοι βαστακταὶ γέμισαν μὲ τὶς ψαλμῳδίες τους αὐ-τὸν τὸν ἀπέραντο καθαγιασμένο χῶρο; Πόσοι πιστοὶ «ἐπώνυμοι» καὶ «ἀ-νώ-νυμοι» προσευχήθηκαν καὶ μετέλαβαν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων ἀπ' ἐκείνη τὴν «ἅγια τράπεζά μας» διὰ χειρὸς ἁγίων πρεσβυτέρων; Πό-σα ἅγια λείψανα ὑπῆρχαν; Πόσες θαυματουργὲς εἰκόνες»; Πῶς μπορῇ νὰ στέκεται κάτω ἀπὸ ἕνα τροῦλλο ποὺ φαίνεται νὰ κρατῆται ἀπὸ χρυσῆ ἁλυσίδα κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν οὐρανό; Πῶς μπορῇ νὰ ἀντέξῃ ἡ καρδιὰ ὅταν ὁραματίζεται νὰ ψάλλῃ «ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης»; Κι ἂν στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἅγιο βῆμα καὶ ἀντικρύσῃ ἐκεῖ ψηλὰ ἔν-θρονη τὴν Κυρία Θεοτόκο, βαστάζουσαν τὸν Κύριο τῆς δόξης, εἶναι δυ-νατὸν νὰ μὴ σιγοψάλῃ: «Τῆς Θεοτόκου ἡ Πόλις, τῇ Θεοτόκῳ προσ-φό-ρως, τὴν ἑαυτῆς ἀνατίθεται σύστασιν· ἐν αὐτῇ γὰρ ἑστήρικται διαμέ-νειν καὶ δι' αὐτῆς περισῴζεται καὶ κραταιοῦται, βοῶσα πρὸς αὐτήν· Χαῖ-ρε ἡ ἐλπὶς τῶν περάτων τῆς γῆς*»;

Ἀτενίζοντας τὰ τέσσαρα ἑξαπτέρυγα Σεραφεὶμ σοῦ ἔρχεται νὰ ψά-λῃς τὸν ὕμνο τοῦ Μεγάλου Σαββάτου: «*τὰς ὄψεις καλύπτοντα καὶ βο-ῶν-τα τὸν ὕμνον, ἀλληλούϊα*». Διερωτᾶσαι δὲ πῶς ἐκεῖνος ὁ ἀνώνυμος ψη-φιοθέτης κατώρθωσε νὰ δώσῃ ἀνθρώπινη μορφὴ στοὺς ἀρχαγγέλους Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, καὶ ἐνῷ βλέπεις σῶμα, αἰσθάνεσαι τὸ τῶν ἀγγέ-λων ἀσώματον.

Ἀναβαίνουμε στὰ Κατηχουμενεῖα μέσῳ τοῦ κοχλία. Τὸ πῶς ἀνε-βαί-νουμε μόνον ὁ Θεὸς τὸ ξέρει! Κόβονται τὰ πόδια μας προσδοκῶντας τὸ τί θὰ δοῦμε. Ἐδῶ συναθροίσθηκαν τόσες καὶ τόσες Ἱερὲς Σύνοδοι γιὰ νὰ καθορίσουν τὶς λεπτομέρειες τοῦ Ὀρθοδόξου δόγματος. Φθά-νου-με ἐπὶ τέλους στὴν Μεγάλη Δέησι. Μᾶς καθηλώνει τὸ γλυκύ, ἥρεμο βλέμ-μα τοῦ Κυρίου. Εὐλογεῖ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς, τὰ ἁμαρτωλὰ παιδιά Του. Εἶναι ὁ ἐλεήμων, ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Δέομαι: «*Σῶσον, Κύ-ριε, τὸν λάον σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου*». Ἐκ

δεξιῶν δέ-ε-ται τοῦ Κυρίου ἡ πανάμωμος Μήτηρ. Μοῦ ὑπενθυμίζει ἕνα διάλογο πα-λαιὸ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Μονογενοῦς:

«*—Τί, Μῆτερ, αἰτεῖς;*
—Τὴν βροτῶν σωτηρίαν.
—Παρώργισάν με.
—Συμπάθησον Υἱέ μου.
—Ἀλλ' οὐκ ἐπιστρέφουσι.
—Καὶ σῶσον χάριν.
—Ἔξουσι λύτρον.
—Εὐχαριστῶ σοι, Λόγε!».

Ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Κυρίου ὁ Τίμιος Πρόδρομος. Τὸ τῆς ἐρήμου κάλ-λιστον θρέμμα, ὁ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων, ἀσκητικὸς «*ἄτα-κτον τὴν κόμην ἔχων*». Ἱκετεύει καὶ αὐτὸς ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος. Χεῖ-ρες βανδάλων ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ ψηφιδωτοῦ τὴν δεξιάν του χεῖρα «*τὴν ἁψαμένην τὴν ἀκήρατον κορυφὴν τοῦ Δεσπότου*». Κύκλῳ σου ἡ του-ριστικὴ πλημμυρίς. Δὲν σὲ ἀφήνουν οὔτε νὰ προσευχηθῇς, οὔτε νὰ δα-κρύσῃς, οὔτε νὰ ἀσπασθῇς κάποια πτυχὴ τοῦ ἀῤῥάφου χιτῶνος.

Λίγο παράμερα, στὴν γωνία ἀπ' ὅπου αἱ «*εὐγενεῖς κυρίαι*» παρα-κο-λουθοῦσαν τὴν Θεία Λειτουργία, ἀόρατοι ὄπισθεν τοῦ δρυφράκτου, ἰδοὺ οἱ μορφὲς αὐτοκρατόρων καὶ συζύγων. Πρώτη ἡ μορφὴ Κωνσταν-τί-νου τοῦ Μονομάχου, τρίτου συζύγου τῆς παραπλεύρως Ζωῆς, τῆς ἄ-κρως ζωηρᾶς Ζωῆς. Τὸ ψηφίδωμα ἀνῆκε εἰς τὸν πρῶτον σύζυγό της, τὸν Ῥωμανὸ τὸν Ἀργυρό. Αὐτὸς πέθανε. Ἢ μᾶλλον «*τὸν πέθανε*». Ἔρ-χε-ται ὁ δεύτερος, Μιχαὴλ ὁ Παφλαγών. Τὸν ἀνάγκασε νὰ καλογερέψῃ. Ἦλθε καὶ ὁ τρίτος. Διατάσσει καὶ ξηλώνουν τὴν μορφὴ (τοῦ προσώπου μόνον, διὸ καὶ ἐμφανὴς ἡ διόρθωσις) καὶ τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ πρώτου καὶ ψηφιοθετοῦν τὴν μορφὴ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου. Ἁπλᾶ πράγματα καὶ ὑπὲρ λίαν χριστιανικά! Ὁ «*Ῥωμανο-Κωνσταντῖνος*» κρατεῖ «*ἀποκόμβι-ον*». Ἕνα σακκοῦλι μὲ τρεῖς λίτρες χρυσοῦ διὰ τὶς ἐτήσιες ἀνάγκες τοῦ ναοῦ. Ἐτοποθετεῖτο μάλιστα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἑκάστην Μεγάλην Πέμπτην. Ἐξ ἀριστερῶν ἡ «*εὐσεβεστάτη*» Αὐγούστα Ζωή, ἡ ὁποία κατ-ε-σπατάλησε τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους πρὸς ἀγορὰν καλλυντικῶν καὶ ἀλοι-φῶν ἀπὸ τὴν Κίνα διὰ νὰ φαίνεται ἡ ἑβδομηντάχρονη ὡς εἰκοσάχρονη παρθένος. Εἰς τὸ μέσον ὁ ἔνθρονος Κύριος εὐλογῶν (ἀναγκαστικῶς) τὰ αὐτοκρατορικὰ τερατουργήματα.

Δίπλα Ἰωάννης Β΄ ὁ Κομνηνός, ὁ καὶ Καλοϊωάννης ἐπονομα-ζόμε-νος διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ μετὰ τῆς Οὐγγαρέζας συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης, ξανθῆς καὶ ῥοδαλῆς. Σημειωτέον ὅτι αὐτὴ ἡ «*ξένη*» ἵδρυσε τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος (σημερινοῦ Zeyrek cami) μετὰ νοσοκομείου. Ὕ-στε-ρον ἐγένετο μοναχὴ ἐπονομασθεῖσα Ξένη

καὶ ἡγίασε ἑορταζομένη τῇ 13ῃ Αὐγούστου. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ψηφιδωτὸν ὁ αὐτοκράτωρ κρατεῖ «*ἀπο-κόμ-βιον*». Εἰς τὸ μέσον τοῦ ζεύγους ἔχει ψηφιοθετηθεῖ ἡ Κυρία Θεο-τό-κος ὀρθὴ βαστάζουσα τὸν παῖδα Ἰησοῦν εὐλογοῦντα τὸ ὄντως εὐλογη-μέ-νον τοῦτο ζεῦγος. Εἰς τὴν γωνίαν εὑρίσκεται τὸ ψηφιδωτὸν τοῦ αὐτο-κρά-τορος Ἀλεξίου μὲ μορφὴν νεαροῦ παιδιοῦ, καὶ τοῦτο διότι ἐβασίλευ-σεν εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν καὶ ἐστραγγαλίσθη μετὰ τρία μόλις ἔτη... Ὅ-μως διερωτῶμαι; «*Ὠκεανὸς εἰς κοτύλην χωρεῖ*»; Χωράει ἕνας ὠκεα-νὸς σ' ἕνα φλυτζάνι τοῦ καφέ; Προφανῶς ὄχι. Ἐξ ἄλλου ἡ ὥρα πέρασε. Οἱ φύλακες σημαίνουν μὲ κώδωνα. Πρέπει νὰ ἐξέλθουμε.

Κάθομαι σ' ἕνα παγκάκι ἔξω ἀπ' τὴν Ἁγιὰ Σοφιά, στὸν ἀπέναντι κῆ-πο. Προσπαθῶ νὰ ὀνειρευθῶ ξύπνιος. Διώχνω τοὺς τέσσερις μινα-ρέ-δες. Κατεβάζω τὴν ἡμισέληνο ἀπὸ τὸν τροῦλλο καὶ τοποθετῶ ἕνα λαμ-πυ-ρίζοντα Τίμιο Σταυρό. Σκέπτομαι πῶς χώρεσαν μέσα σ' αὐτὸ τὸν ναὸ τὰ πάθη καὶ οἱ καημοὶ τῆς πονεμένης Ῥωμιοσύνης, τῆς Ἐσταυρωμένης Ὀρθοδοξίας! Τόση ἱστορία, τόσοι θρύλοι, τόσες παραδόσεις! Ἦλθαν στὸ νοῦ μου αὐτὲς οἱ ὑπέροχες ἐσωτερικὲς ὀρθομαρμαρώσεις ποὺ ἔγι-ναν τραγούδι: «*σὰν τὰ μάρμαρα τῆς Πόλης πού 'ναι στὴν Ἁγιὰ Σοφιά, ἔτσι τάχεις ταιριασμένα μάτια, φρύδια καὶ μαλλιά*». Οἱ ἐλπίδες; «*Σώ-πα-σε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζεις, πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς, πάλι δικά μας θά 'ναι*». Τὰ μοιρολόγια; «*Πουλί μ' γιατί δὲν κελαηδεῖς, ὡς κελαηδοῦσες πρῶτα;*». Ἡ μισοτελειωμένη Λειτουργία, ὁ μαρμαρω-μέ-νος Βασιληᾶς; Ὄνειρα... Ὄνειρα... Ναί, μὰ ἡ ῥωμιοσύνη ἔζησε γιατὶ ὀ-νει-ρευόταν. Ὅταν τὰ ὄνειρα σβήσουν θὰ χαθῇ κι αὐτή; Τὸ λέει ὁ ἐθνι-κὸς τῆς Κύπρου ποιητής, ὁ Μιχαηλίδης: «*Ἡ ῥωμιοσύνη ἐν' νὰ χαθῇ ὄντας ὁ κόσμος λείψει*»...

—Ξύπνα, πάτερ, σὲ πῆρε ὁ ὕπνος! Νύχτωσε, φεύγουμε!
Νύχτωσε... «*Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ*». Φεύγουμε, μὰ ἡ καρ-διά μας ξεριζωμένη μένει πίσω. Πίσω στὴν Πόλι τῶν ὀνείρων μας, πίσω στὴν Ἁγιὰ Σοφιά, τὸ μέγα μοναστῆρι...

Ἀρχιμ. Δοσίθεος
Ἡγούμενος Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης

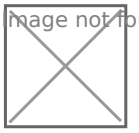

Το παραπάνω κείμενο δημοσιεύθηκε ως πρόλογος στο “Αγιολόγιο” του έτους 2016 της Εταιρείας Βυζαντινών Μελετών του Νομού Πρεβέζης, που ήταν αφιερωμένο στην Αγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως.

ΠΗΓΗ: ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΙΕΡΑΠΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΣΗΤΕΙΑΣ